

Csik Tibor főszerk.

Könyv és Nevelés (Cs. Bogyó Katalin)

OKTATÁSKUTATÓ ÉS FEJLESZTŐ INTÉZET
ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI KÖNYVTÁR ÉS MÚZEUM.
BUDAPEST. 1999–

Folyóirat az olvasás szolgálatában

A *Könyv és Nevelés* a hazai pedagógiai folyóiratok speciális szegmensét képviseli. A könyvet – a könyvön keresztül a könyvtárat, az olvasást –, valamint a nevelést összekapcsolva a lap szakemberek széles körének az érdeklődésére tarthat számot. Ez a két terület, a könyv és a nevelés a könyvtár-pedagógiában kapcsolódik össze elsődlegesen, így a könyvtáros tanárok alkotják a *Könyv és Nevelés* célközönségét, ám a téma időszerűsége túlmutat ezen a körön: szinte ugyanolyan mértékben érdekelheti a könyvtárosszakmát, a nevelőtestületek tagjait (a tanítókat, a magyartanárokat), a könyvtáros- és a könyvtárpedagógus-képzésben részt vevő hallgatókat, oktatókat, az olvasáskutatókat, illetve mindazokat, akik az olvasást és annak pedagógiai vonatkozásait szívügyüknek tekintik.

A Könyv és Nevelés története

A *Könyv és Nevelés* közvetlen elődjének az *Iskola Könyvtárosok Tájékoztatója* (IKT) tekinthető, amelyet 1959 júniusától az Országos Pedagógiai Könyvtár (OPK) adott ki. Első főszerkesztője V. Waldapfel Eszter, az OPK főigazgatója volt. Az évente öt alkalommal megjelenő lap azt tűzte ki céljául, hogy az iskolai könyvtárak pedagógus könyvtárosait módszertanilag, szakmailag segítse. Az IKT-t 1966-ban azzal a szándékkal alakították át a *Könyv és Nevelés* című folyóirattá, hogy olvasmányosabbá válva, kibővített tartalommal (pl. ifjúsági irodalom) szélesebb érdeklődési kört szolgáljon ki úgy, hogy közben továbbra is támogassa az iskolai könyvtárosokat. A lap színvonalát kiváló szerkesztők, szerkesztőbizottsági tagok, munkatársak biztosították. Teljesen máig sem tisztázott, ám vélhetően anyagi okok miatt az 1987/3. számtól nem jelent meg a *Könyv és Nevelés*.

A következő években bizonyos hiánypótlást jelentett egyrészt 1992-től a *Könyvtárból* átalakult *Könyv, könyvtár, könyvtáros* (3K) *Könyv és Nevelés* című rovata, másrészt pedig az OKSZI módszertani lapja, a 2003 decemberében megszűnt *Könyvtárhasználatlan*, amely elődjének tekintette az *Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatóját* és a *Könyv és Nevelés*t, valamint a veszprémi *Iskolakönyvtárost*. A 3K rovata, illetve a *Könyvtárhasználatlan* és az *Iskolakönyvtáros* más profilja miatt azonban nem tölthette be azt a szakmai űrt, amelyet a *Könyv és Nevelés* hagyott maga után.

1998 őszén született meg az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban (OPKM) a gondolat, hogy – ismerve a szakmai igényeket – ismét kiadják a lapot. Ám az indulás több okból sem volt egyszerű. Ott folytathatja-e a lap, ahol 1987-ben abbahagyta? Balogh Mihály így összegezte a kérdésre a választ: „Nyilván nem, hisz a mi tágabb szakmai világunkban is gyökeres változások jellemezték az elmúlt évtizedet. Csak jelezzük most a fontosabbakat: a NAT-jelenség, a tankönyvi pluralizmus megjelenése, a tankönyv- és taneszközpiac liberalizálódása, kiszélesedése, a tartós tankönyv fölbukkanása, a nem hagyományos információhordozók s főleg a számítógép (az Internet!) »berobbanása« az oktatásba vagy éppen a határainkon túli magyarság

(pedagógiai) kultúrájának intenzívebb kapcsolatai az itteni gyakorlattal. S hogy a fájdalmas hiányokról, veszteségekről is szóljunk: az olvasás válsága, az ifjúsági és gyermekirodalom (főleg a szépirodalom!) sorvadása, a nyelvi (szó- és írásbeli) igénytelenedés” (Balogh 1999). Mindezek szellemében a címadás sem volt könnyű feladat, végül maradt az eredeti, régi cím, amely továbbra is kifejezi a lap szándékait. Az első szám 1999 szeptemberében jelent meg, és azóta a 13. évfolyamánál tart.

A Könyv és Nevelés állandó és alkalmi rovatai, mellékletei

Alkalmi rovatok

A lap állandó rovatai mellett bizonyos témák hangsúlyos kiemelésekor alkalmi rovatcímek is megjelennek. Több évfolyamon keresztül jelen volt a *Hagyomány*, az *Oktatástörténet*, a *Neveléstörténet*, illetve az *Anno* rovat, az utóbbi években pedig jellemzően az elektronikus változatban jelentek meg alkalmi rovatcímek. Ilyen volt a X. évfolyam 2008/4. száma, amely két jeles alkalomhoz kötődő alkalmi rovatcímmel gyarapodott: az *50 éves az Országos Pedagógiai Könyvtár és a Tízéves a Könyv és Nevelés*. Ez utóbbiban olyan szakemberek osztották meg gondolataikat a lapról, akik szerkesztői, munkatársai, illetve a felsőoktatásban használói/használtatói a régi és/vagy az új *Könyv és Nevelés*nek, bemutatva azt a folyamatot és azokat a tendenciákat, amelyek az eltelt 10 esztendőt jellemezték.

Állandó rovatok

Mustra. Minden lapszám szerkesztői előszóval, azaz a *Mustrával* indul, ebben a szerkesztő (Balogh Mihály és Jáki László) az adott szám kiemelt témáit ajánlja – saját meglátásaival, észrevételeivel fűszerezve – az olvasók figyelmébe.

Könyvtár. A *Könyvtár* az egyik legváltozatosabb témákat felsorakoztató állandó rovata a lapnak, az alaptéma sok szempontú megközelítésére ad lehetőséget. Itt jelennek meg az iskolai könyvtári szakfelüyeleti vizsgálatok eredményei, amelyek kiváló helyzetképet nyújtanak az adott időszak iskolai könyvtárainak az állapotáról. A 2009-es szakfelüyeleti vizsgálatot az OPKM az Oktatási és Kulturális Minisztérium megbízásából ötödik alkalommal végezte el, az erről szóló vezető szakfelüyelei jelentés a 2010/3. számban jelent meg (Varga–Dömsödy 2010). Ebben a rovatban kap lehetőséget egy-egy könyvtár a bemutatkozásra, így többek között Sunyovszky Anna saját szakközépiskolai könyvtárát (Sunyovszky 2009), Tóth Rita a keszthelyi Fehér György Városi Könyvtár gyermekrészlegét (Tóth 2007) mutatta be, míg Balogh Mihály mexikói könyvtári kalandzásairól írt (Balogh 2007). Bár a tankönyvek külön állandó rovatot kaptak, könyvtárhasználati vonatkozásai miatt Dömsödy Andrea 2005 elején végzett, könyvtárhasználati tankönyvekre irányuló tankönyvkritikai vizsgálatáról írt cikksorozata is itt jelent meg (Dömsödy 2005a, 2005b, 2006).

A *Könyvtár* rovaton belül a 2011/2. számtól kezdődően *Könyvtárostánárok hétköznapijai* címmel új rovat indult, amely a könyvtáros tanári munka egyediségét, sokszínűségét, speciális vonatkozásait hivatott bemutatni egy-egy könyvtáros tanár szemszögéből úgy, hogy a hétköznapiokból ragad ki egy-egy jellemző részletet. A rovatban helyet kaptak még könyvtártörténeti írások, különféle felmérések eredményeinek elemzése, interjúk, projektleírások.

Olvasáspedagógia. A lap profiljának megfelelően kiemelt jelentőségű az *Olvasáspedagógia* rovat. Nehéz kiemelni akár néhányat is az olvasáspedagógia sokrétű megközelítését tükröző színvonalas írások közül. A kötelező olvasmányok kérdése évek, évtizedek óta áll a szakma (a magyar- és könyvtáros tanárok, az olvasáskutatók) és a tágabb társadalmi környezet érdeklődésének a középpontjában. Valaczka András 2006-ban tette fel a kérdést: „Kötelező a kötelező? Mit gondolunk a házi olvasmányokról ma?” (Valaczka 2006). A kérdés – lényegében folyamatos – aktualitása miatt határozta el a HUNRA Magyar Olvasástársaság

és a Könyvtárostanárok Egyesülete, hogy 2009 tavaszán *Kötelező, közös, kölcsönös olvasmány* címmel szakmai konferenciát rendeznek a kötelező olvasmányok irodalompedagógiai, könyvtár-pedagógiai és olvasásshociológiai vetületeiről. A szakmai nap előadásait a 2009/2. számában közli a lap, néhányat a nyomtatott, többségüket az elektronikus változatban.

Olvasás versus tévzés címmel ugyancsak egy aktuális, sokakat foglalkoztató témakört jár körül a 2011/1. szám *Olvasáspedagógia* rovata, ahol a betű és a képernyő kapcsolata, illetve Nádasi András tanulmányában a megfelelő média kiválasztása áll a középpontban (Nádasi 2011). Az olvasáspedagógia fontos területe az olvasástanítás. Steklács János az olvasástanítás holisztikus megújítására tesz javaslatot az ADORE projekt alapján (Steklács 2009), Vajda Kornél pedig a funkcionális analfabetizmusról ír „talán egy kissé másképp” (Vajda 2007: 46). Az olvasásnépszerűsítés, olvasásfejlesztés külföldi gyakorlata is széles körű érdeklődésre tarthat számot. Hock Zsuzsanna a francia gyakorlatot elemzi (Hock 2008), Péterfi Rita pedig bevált módszereket, kipróbálásra érdemes ötleteket sorol az otthoni és a külföldi példák alapján (Péterfi 2008). A rovat olyan gazdag, hogy lehetetlen minden területet ismertetni. Szólni lehetne még az olvasás és az internet összetett kapcsolatát taglaló, az olvasótáborokról és az olvasás élményéről szóló, a szövegértési felméréseket és az olvasáskutatási eredményeket taglaló írásokról is.

Tankönyv–taneszköz. A Könyvés Nevelés külön rovatot biztosít a legnagyobb példányszámban megjelenő, sokak által forgatott könyvnek: a tankönyvnek. Állandó rovatban jelennek meg a tankönyvelméleti, tankönyvtörténeti, esetenként tankönyvbírálati írások, feltárva a tankönyvek és a taneszközök közötti összefüggéseket is. Ugyancsak itt kapnak helyet a könyvkiadókról, a jeles tankönyvírókról szóló megemlékezések, valamint az új szerzők munkáinak bemutatása. Nehéz kiemelni néhányat a rovat írásai közül. A fentebb már említett X. évfolyam 2008/4. számát különösen gazdag anyag jellemezte. *Többen az irodalomtankönyvekről* címmel gyakorló pedagógusok jellemzik az 5–8. osztályosoknak szóló irodalomtankönyveket, elsősorban használhatóságuk alapján, visszajelzést adva egyúttal a tankönyvszerzőknek és a kiadóknak is. A hazai pedagógustársadalom számára ismeretlen területre kalauzol Adamikné Jászó Anna elemzése a csángó gyerekeknek szóló magyar nyelvi füzetekről, amelyek jó szolgálatot tehetnek az anyanyelv megtartásáért folytatott küzdelemben. „Igazi apostoli feladat anyanyelvük megtartására buzdítani őket, s ebben a küzdelemben segítséget nyújtani” (Adamikné 2011: 89). Padisák Mihály írásában a Magyar Rádió gyermekműsoraira, azon belül a *Miska bácsi levelesládájára* emlékezik (Padisák 2007). A pedagógiai folyóiratok internetes megjelenéséről és ezen keresztül a szakirodalomban való tájékozódásról ír Borostyániné Rákóczi Mária (Borostyániné 2009). A technológiai megújulás jegyében Pethő Balázs az interaktív táblával ismerteti meg az olvasót (Pethő 2008).

*Ifjúsági irodalom. A Könyv és Nevelés*ben ez a rovat 1966-tól állandó helyet kap. A gyermek- és ifjúsági irodalom ismerete, szeretete elengedhetetlen a lap célközönsége számára. A rovat lehetőséget és alkalmat nyújt, hogy tájékozódjunk a régmúlt és a jelen gyermek- és ifjúsági irodalmában klasszikus, illetve kortárs szerzők tollából. A klasszikusok közül érdemes kiemelni Mikszáth Kálmán rendkívül érdekes, a mának is szóló 1910-es írását a mese szerepéről a fantázia fejlesztésében (Mikszáth 2011). A *népmese napja* felhívásához kapcsolódva Stiblar Erika pszichológusként érvel a népmesék mellett (Stiblar 2006). A 2009/3., Benedek Elek születésének 150. évfordulóját ünneplő számban Jáki László felelős szerkesztő a Benedek Elek által szerkesztett *Cimbora* gyermekirodalmi folyóirat rovatát, az író *Nagyapó üzeni* című szerkesztői üzeneteit elemzi (Jáki 2009). Új szempontú – zenei – megközelítést adja Weöres Sándor verseinek Ittész Mihály, miközben azt kutatja, miért szerethetik a gyerekek a Weöres-verseket (Ittész 2006). Kiváló összefoglalót nyújt Lovász Andrea a gyermekirodalom jelenlegi helyzetéről *Felnőtt gyermekirodalom* címmel (Lovász 2011).

Hírek, kitekintés. E rovat írásai között híreket, beszámolókat találunk egyrészt a kiadó OFI–OPKM, másrészt a lap profiljához közel álló hazai és nemzetközi egyesületek, szervezetek életéről, tevékenységéről. Így rendszeresen jelennek meg hírek, beszámolók például a Könyvtárostanárok Egyesületének szakmai programjairól, a HUNRA Magyar Olvasástársaság vagy éppen a Magyar Nyelvtudományi Társaság

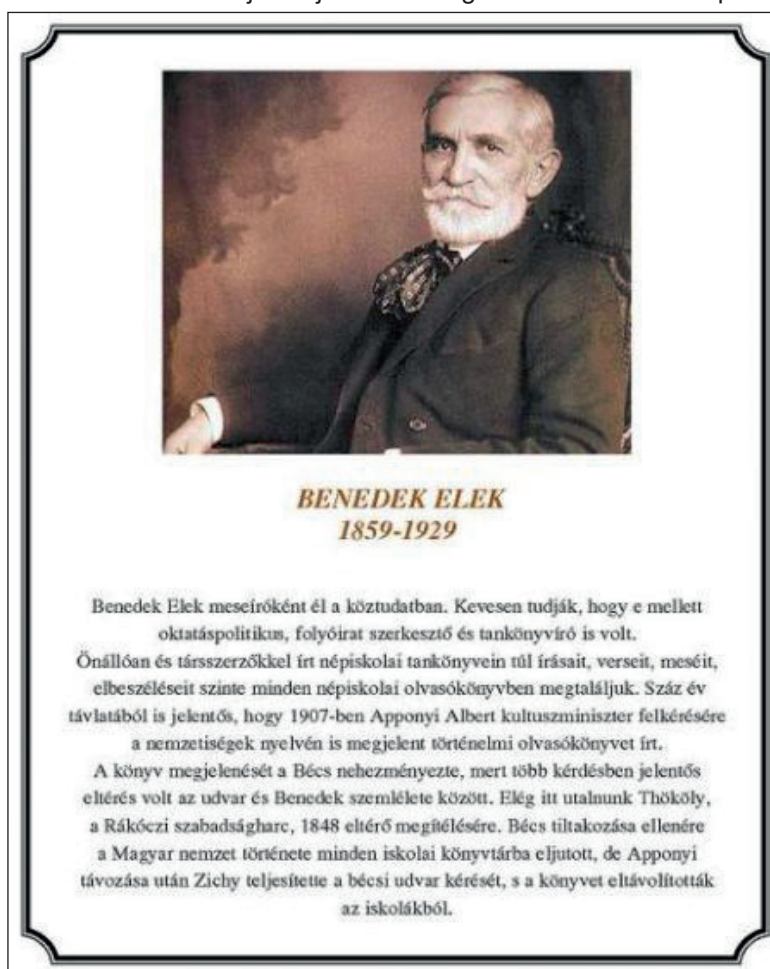
rendezvényeiről, konferenciáiról, a Bod Péter országos könyvtárhasználati versenyről, különböző szintű szakirányú képzésekről, díjakról és díjazottakról.

Melléklet

A XII. évfolyam 2010. évi melléklete *Az információs műveltség indikátorai felé: fogalmi keretrendszer tanulmány*címmel jelent meg. A tanulmányt Ralph Catts és Jesus Lau készítette. „A tanulmány tartalmazza az információs műveltség definícióját, olyan modellt mutat be, amely az információs műveltséget más felnőtt kompetenciákhoz, többek között az információs és kommunikációs (IKT) készségekhez kapcsolja; és végül leírja azt is, melyek az információs műveltség szabványai az oktatásban” (Catts–Lau 2010: 7).

A Könyv és Nevelés illusztrációi, a borítóképek

A lap az újraindulásától kezdve egységes formában jelenik meg. Az első borítón a folyóiratoktól megszokott és elvárt cím- és megjelenési adatokat találjuk, a hátsó borítón, illetve a belső borítóoldalakon azonban a lap profiljához kapcsolódó fotók, illusztrációk, rövid életrajzok jelennek meg, ezzel téve vizuálisan is érdekessé a megjelenést. A már említett 2009/3. szám Benedek Elek születésének 150. évfordulója alkalmából a belső borítóoldalon az író rövid fényképes életrajzát, a hátsó borító belső oldalán a *Cimbora* gyermekirodalmi folyóirat 1929. március 10-i számának címlapját, a hátsó borítón pedig Váradi Péter Pál és Löwey Lilla *Erdély – Székelyföld* című sorozatának Benedek Elekről szóló, *A nagy székely mesemondó* című kötetének borítóját közli. Az elektronikus változatban külön fájlként jelennek meg a letölthető borítóképek.

1. ábra

A Benedek Elek születésének 150. évfordulójára emlékező belső borítóoldal (2009/3. szám)

A lap megjelenése

A *Könyv és Nevelés* évente négyszer jelenik meg az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum gondozásában, a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával nyomtatott és 2005-től elektronikus változatban. A elektronikus lap az OFI–OPKM Olvasásportál weboldalon (http://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles2) a nyomtatott változathoz képest 30 nappal később jelenik meg. A nyomtatott kiadás tartalomjegyzékében az EKeN piktogram jelzi, ha az adott írás csak az elektronikus változatban érhető el. (Az Olvasásportált Bilicsi Erika mutatta be a 2011/1. számban [Bilicsi 2011].) A tartalomjegyzék háromnyelvű, azaz a magyar mellett angolul és németül is megjelenik a nyomtatott verzióban.

A szerkesztőbizottság tagjai a következők: Adamikné Jászó Anna, Bilicsi Erika (a szerkesztő munkatársa), Csík Tibor (főszerkesztő), Dán Krisztina, Fischerné Dárdai Ágnes, Golnhofer Erzsébet, Jáki László (felelős szerkesztő), Kelemen Elemér, Nádasi András.

Összegezés

A lap történetét, célkitűzéseit megismerve, a rovatok sokszínű világába belepillantva remélhetőleg azok a szakemberek is örömmel veszik kézbe a *Könyv és Nevelés*t, akiknek eddig elkerülte a figyelmét.

Irodalom

- Adamikné Jászó Anna 2011. Magyar nyelvi füzetek csángó gyerekeknek *Könyv és Nevelés* 2: 89–92.
- Balogh Mihály 1999. Lectori salutem. *Könyv és Nevelés* 1. <http://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=40> (2011. október 8.)
- Balogh Mihály 2007. Könyvtári kalandozásaim Mexikóban I. *Könyv és Nevelés* 4: 38–41.
- Bilicsi Erika 2011. Bemutakozik az olvasás portál. *Könyv és Nevelés* 1: 90–93.
- Borostyániné Rákóczi Mária 2009. Pedagógiai folyóiratok az interneten. Tájékozódás a szakirodalomban? *Könyv és Nevelés* 2: 22–24.
- Catts, Ralph – Lau, Jesus 2010. Az információs műveltség indikátorai felé. *Könyv és Nevelés*. Melléklet.
- Dömsödy Andrea 2005a. Könyvtárhasználati tankönyvek és a kor tudományossága: Informatorium. *Könyv és Nevelés* 1: 8–20.
- Dömsödy Andrea 2005b. Könyvtárhasználati tankönyvek és a kor tudományossága: Pedagogikum. *Könyv és Nevelés* 2: 13–23.
- Dömsödy Andrea 2006. Könyvtárhasználati tankönyvek és a kor tudományossága: Politikum. *Könyv és Nevelés* 1: 7–18.
- Hock Zsuzsanna 2008. A francia gyakorlat az olvasás népszerűsítéséért. <http://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=959> (2011. október 8.)
- Ittész Mihály 2006. Weöres Sándor gyermekversei zenei tükörben. *Könyv és Nevelés* 2: 59–70.
- Jáki László 2009. Nagypó levelei. Benedek Elek szerkesztői üzenetei a Cimborá című folyóiratban. *Könyv és Nevelés* 3: 64–71.
- Lovász Andrea 2011. Felnőtt gyerekirodalom: vázlat egy védő- és vádbeszédhez. *Könyv és Nevelés* 2: 78–88.
- Mikszáth Kálmán 2011. A mese szerepe a fantázia fejlesztésében. http://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/a_mese_szerepe_a_fantazis_fejleszteseben (2011. október 8.)
- Nádasi András 2011. A megfelelő média kiválasztása. *Könyv és Nevelés* 1: 48–53.
- Padisák Mihály 2007. Volt egyszer... A „Miska bácsi levelesládája” kiállítás az OPKM-ben. *Könyv és Nevelés* 4: 88–89.

- Péterfi Rita 2008. Olvasásfejlesztés itthon és külföldön. Bevált módszerek, kipróbálásra érdemes ötletek. *Könyv és Nevelés* 4: 38–45.
- Pethő Balázs 2008. Ismerkedés az interaktív táblával. <http://olvasas.opkm.hu/index.php?menuId=125&action=article&id=883> (2011. október 8.)
- Steklács János 2009. Az olvasástanításról jövőidőben, feltételes módban. *Könyv és Nevelés* 3: 13–22.
- Stiblar Erika 2006. Miért a népmese? – egy pszichológus érvei. *Könyv és Nevelés* 2: 71–74.
- Sunyovszky Anna 2009. Egy szakközépiskolai könyvtár bemutatása. *Könyv és Nevelés* 3: 8–12.
- Tóth Rita 2007. Az év könyvtárának gyermekrészlegéből jelentjük *Könyv és Nevelés* 4: 35–37.
- Vajda Kornél 2007. A funkcionális analfabétizmusról – talán egy kicsit másképp. *Könyv és Nevelés* 4: 46–54.
- Valaczka András 2006. Kötelező a kötelező? Mit gondolunk a házi olvasmányokról ma? *Könyv és Nevelés* 2: 12–16.
- Varga Katalin – Dömsödy Andrea 2010. Vezető szakfelügyelői jelentés az iskolai könyvtárakban végzett 2009-es könyvtári szakfelügyeleti vizsgálatról. *Könyv és Nevelés* 3: 8–27.

Cs. Bogyó, Katalin: A journal at the service of reading (*Book and Education*)

Az írás szerzőjéről

Cs. Bogyó Katalin

SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános Iskolája, Szeged, Magyarország

cs.bogyo[kukac]gmail.com